

Organitzen

Hi col·laboren

MUSEU
NACIONAL
D'ART DE
CATALUNYA

Fundació J. Llorens Artigas

JAPAN FOUNDATION
国際交流基金

 EXPO'70 FUND
KANSAI OSAKA 21st Century Association

Organitza i produeix:

Museu Nacional d'Art de Catalunya
en col·laboració amb la Fundació J. Llorens Artigas

Comissari:

Ricard Bru, doctor en Història de l'Art i professor a la Universitat Autònoma de Barcelona

Dates:

del 4 de juny al 3 d'octubre de 2021

Josep Llorens Artigas
i Hamada Shōji
a les noces de
Joan Gardy Artigas
i Ishikawa Mako,
1962. Detall.
Fundació J. Llorens
Artigas

ELS COLORS

HAMADA ARTIGAS DEL FOC

Els colors del foc. Hamada-Artigas presenta en diàleg l'obra de dos dels grans ceramistes del segle xx: Josep Llorens Artigas (1892-1980) i Hamada Shōji (1894-1978). A través de més de 140 peces procedents de col·leccions públiques i privades, l'exposició revela la història d'amistat i admiració mútua que es va forjar entre tots dos artistes.

Al voltant d'Artigas i de Hamada, però també d'altres artistes que es van apropar al moviment *mingei*, de recuperació de l'art popular japonès, com ara Joan Gardy Artigas, Eudald Serra, Joan Miró, Elisenda Sala o Ramon Carreté, l'exposició explora les relacions artístiques i l'impacte que la ceràmica japonesa va tenir a Catalunya a mitjans del segle xx. També s'hi exposen peces dels autors més rellevants d'aquest moviment, com ara Kawai Kanjirō, Bernard Leach i Serizawa Keisuke (nomenat al Japó Tresor Nacional Vivent, igual que Hamada).

FOC I TERRA

Hamada i Artigas coincideixen en la cerca del sentit de la bellesa més pura i en atribuir a la tradició i a la seva intuïció l'origen de les seves obres, malgrat que les seves ceràmiques són ben diferents.

Hamada Shōji és un dels ceramistes japonesos més importants del segle xx, declarat Tresor Nacional Vivent pel govern del Japó el 1955. Treballava les seves peces en un torn de mà, repetia formes i motius, en especial les canyes de sucre de Okinawa, i feia servir un nombre reduït d'esmalts extrets del seu entorn natural més proper i treballats amb gran mestria. Mai signava les seves obres perquè entenia que eren fruit tant de la seva mà com de la natura, del foc i de la terra, i que contenien tot el pòsit d'una tradició anònima artesanal.

Artigas, però, un dels grans mestres de la ceràmica moderna europea, sí que signava les seves obres i fins i tot en ocasions els posava noms poètics i suggeridors. Va crear milers de fórmules d'esmalts ceràmics per tal de no repetir mai la mateixa peça ni el mateix color, amb la voluntat de crear obres d'art úniques i irrepetibles. Artigas va ser un dels primers ceramistes catalans que es van apropar a la ceràmica d'Àsia oriental. D'aquesta tradició incorpora l'equilibri harmònic, simple i depurat.

Noces de Joan Gardy Artigas i Ishikawa Mako. A més de les famílies Artigas i Ishikawa, hi apareixen Hamada Shōji i Hijikata Teiichi com a padrins de boda. Tòquio, 1 de març de 1962. Fundació J. Llorens Artigas

Joan Gardy Artigas.

Gerro, 1959-1960.

Fundació J. Llorens Artigas.

Foto: Josep Casanova

Artigas i Hamada es van conèixer a Anglaterra el 1952 i van tornar a coincidir una dècada més tard, aquesta vegada al Japó, en ocasió de les noces de Joan Gardy Artigas (fill de Llorens Artigas) amb Ishikawa Mako. A partir d'aleshores la relació personal es va intensificar fins al punt que el forn construït pels Artigas a Gallifa (Barcelona), el 1963, es va fer a partir de l'estudi del forn que Hamada tenia a la població japonesa de Mashiko. En aquest forn es van coure moltes de les peces d'Artigas i algunes de les obres fetes en col·laboració amb Joan Miró.

Artigas i Hamada van coincidir en un temps de profundes transformacions. Com a ceramistes van haver de fer front a la producció ceràmica industrial que amenaçava la qualitat artística de les pràctiques artesanals. A ells, així com als membres fundadors del moviment *mingei*, els preocupava aquesta pèrdua de la pràctica artesanal forjada pels valors estètics de la tradició.

Des del 1950 el moviment *mingei* va tenir una gran difusió a Catalunya gràcies principalment a Josep Llorens Artigas i a l'escultor Eudald Serra, una baula fonamental en les relacions entre Catalunya i Japó. Així mateix Artigas i Serra van crear junts el projecte AR-SE per produir ceràmiques útils i a baix cost que aportessin bellesa a allò que era quotidià.

**Josep Llorens Artigas
i Eudald Serra**

Gerro per a flors

c. 1953-1955

Col·lecció E. Gaspar
Farreras

Foto: Josep Casanova

Aquesta mostra aplega més d'un centenar de peces procedents d'institucions com ara el Victoria and Albert Museum de Londres, la Fundació Maeght de Saint Paul de Vence, el Museu Etnològic i de Cultures del Món, el Museu del Disseny de Barcelona, la Fundació Pilar i Joan Miró de Mallorca, així com nombroses col·leccions particulars.

Josep Llorens Artigas. *Gerro*, 1949

Col·lecció particular. Foto: Josep Casanova

TEXTOS DE SALA

LA DESCOBERTA DE LA CERÀMICA ORIENTAL

Josep Llorens Artigas es va formar com a ceramista a l'Escola Superior dels Bells Oficis de Barcelona amb el mestre Francesc Quer, i va ser a partir de l'any 1917 quan va trobar en la ceràmica d'art la seva vocació. A través de Quer, Artigas va descobrir la ceràmica d'art moderna francesa i com aquesta bevia dels models de l'Àsia Oriental difosos a partir de finals del segle XIX, en temps del japonisme i el modernisme. A Catalunya, els primers ceramistes que es van aproximar als referents de França, de l'antiga Xina i del Japó van ser Francesc Quer, Francesc Elias i Josep Llorens Artigas. En poc temps, els models d'Orient van obrir les portes a l'equilibri harmònic, simple i depurat característic de les ceràmiques d'Artigas.

Marian Burguès

Parella de gerros, c. 1911-1932

Collecció família Costa.

Foto: Josep Casanova

JOSEP LLORENS ARTIGAS

Format entre Barcelona i París, Josep Llorens Artigas (1892-1980) va ser un dels grans mestres de la ceràmica moderna europea. Artigas va despullar la ceràmica de tot artifici i va recórrer a formes universals i atemporals, sempre amb colors diferents i originals. Va produir milers de fórmules d'esmalts ceràmics per tal de no repetir mai un mateix color, amb la voluntat i la consciència de fer obres d'art úniques, irrepetibles: "La forma és el suport de l'esmalt, i és en l'esmalt on xifro tota la meua capacitat creativa". La trajectòria en solitari d'Artigas, forjada als tallers de París, Barcelona i Gallifa, i amb la col·laboració amb artistes de renom com Raoul Dufy i Joan Miró, va ser reconeguda als principals museus i sales d'exposicions del món.

EL MOVIMENT MINGEI

L'any 1952, Josep Llorens Artigas va conèixer a Anglaterra al ceramista Hamada Shōji, que, juntament amb Bernard Leach i Yanagi Soetsu, van ser fundadors dels moviment *mingei*. Aquest moviment, sorgit cap a la dècada de 1920 per preservar i reivindicar l'artesanía popular japonesa, promulgava la bellesa estètica, honesta i funcional dels objectes quotidians, i defensava les tradicions artesanals anònimes i compartides pel poble. A través de Hamada, Leach, Yanagi i Kawai Kanjiro, artistes catalans com Llorens Artigas, Eudald Serra i Joan Miró van tenir accés a l'esperit del moviment *mingei*. No en va, l'any 1950 Barcelona va acollir una de les primeres exposicions d'art popular japonès celebrades a Europa.

Yanagi Sōetsu i Josep Llorens Artigas, 1952.
Detall. Fundació J. Llorens Artigas

HAMADA SHŌJI

Hamada Shōji (1894-1978) és considerat un dels ceramistes japonesos més destacats del segle xx. Declarat Propietat Cultural Important i Intangible (Tresor Nacional Vivent) pel govern del Japó l'any 1955, Hamada va ser un dels principals fundadors del moviment *mingei*

i una figura clau en la recuperació dels valors de la tradició ceràmica japonesa. Hamada treballava i modelava les peces utilitzant un torn de mà, repetia formes i utilitzava un nombre reduït d'esmalts, que produïa en grans quantitats. Així mateix, l'honestedat i la humilitat amb què treballava el van dur a no signar mai les seves peces: "L'important no és el nom, sinó que la ceràmica sigui bona", deia. Les ceràmiques de Hamada eren fruit de l'experiència i d'una tradició artesanal compartida, i també fruit del gran domini dels esmalts, del foc i de la terra.

Hamada Shōji a Mashiko amb una de les ceràmiques destinades al Museu Etnològic de Barcelona, juny de 1961. Fotografia d'Eudald Serra. Successió Serra

EUDALD SERRA / JOSEP LLORENS ARTIGAS

Els anys en què l'escultor Eudald Serra (1911-2002) va viure al Japó, entre el 1935 i el 1948, van ser clau per ajudar a difondre posteriorment el moviment *mingei* i l'obra de Hamada Shoji a Catalunya.

Al Japó, Serra es va iniciar en l'art de la ceràmica i, de retorn a Barcelona, a partir de 1950 va començar a difondre la ceràmica i l'art popular japonès. Dos anys més tard, Artigas i Serra es van unir per crear les ceràmiques AR-SE (1952-1955), un projecte per acostar-se d'una manera creativa a la pràctica promoguda pel moviment *mingei*: ceràmiques utilitàries i de baix cost que, sense esdevenir objectes d'ostentació, permetessin apropar la bellesa a la quotidianitat.

Eudald Serra i Josep Llorens Artigas al taller de Gallifa modelant i decorant les primeres ceràmiques AR-SE. Estiu de 1952. Successió Serra

JOAN GARDY ARTIGAS

Joan Gardy Artigas (1938), fill de Josep Llorens Artigas, va iniciar la seva trajectòria com a ceramista i escultor entre Gallifa i París. Interessat des de jove per la ceràmica japonesa, l'any 1962 va ser becat per viatjar al Japó amb l'objectiu de conèixer Hamada Shōji i els forns que tenia a Mashiko. Després de casar-se amb Ishikawa Mako aquell mateix any, els nexes d'unió de Gardy Artigas amb el Japó es van consolidar, i un dels primers resultats va ser la construcció al taller de Gallifa del forn anomenat Mashiko, fet a partir de l'estudi dels forns de Hamada. Al forn Mashiko de Gallifa és on es van coure, entre d'altres, algunes de les grans obres fetes en col·laboració amb Miró.

Joan Gardy Artigas modelant la sèrie de petits gerros Miró-Artigas. Gener de 1963. Fotografia de Franco Cianetti

PRÒLEG DEL CATÀLEG

Per Ricard Bru

El catàleg que teniu a les mans, pensat per acompanyar i aprofundir en els continguts de l'exposició homònima *Hamada & Artigas. Els colors del foc*, celebrada al Museu Nacional d'Art de Catalunya i organitzada en col·laboració amb la Fundació J. Llorens Artigas, presenta una història singular i poc coneguda, una història d'amistats i d'admiració compartida en el si d'una època marcada per atraccions i recels mutus entre el Japó i Occident. Com tants altres territoris, al llarg dels

últims cent cinquanta anys, Catalunya ha viscut l'experiència de la fascinació pel Japó i les seves arts amb efectes multicolors, de tal manera que si

a finals del vuit-cents i al tombant del 1900 molts artistes s'havien vist seduïts per les estampes xilogràfiques i l'imaginari de Madama Butterfly, entre 1920 i 1930 va ressorgir amb força l'interès per la cultura i les arts japoneses donant veu a pràctiques que van enriquir el panorama artístic local. Els haikus, la laca urushi, la jardineria, el disseny i també la ceràmica són exemples de la recerca de

camins nous, d'interaccions i de viatges introspectius, d'exploració i d'experimentació, que no van cessar ni amb la Primera ni amb la Segona Guerra Mundial. Al contrari, van ser el pas previ dels contactes viscuts durant els anys de la postguerra i en ple franquisme, una etapa encara no suficientment estudiada però molt interessant. Aquesta exposició posa el focus precisament en un aspecte concret de les relacions artístiques amb el Japó com és el dels contactes de diversos artistes catalans amb el moviment de recuperació de l'art popular japonès, anomenat *mingei undō*, i els fruits que aquests vincles van arribar a generar cap a mitjan segle xx. Unes relacions que, a l'exposició i al catàleg giren al voltant de dues figures centrals, Hamada Shōji i Josep Llorens Artigas, dos noms capitals de la tradició ceràmica japonesa i catalana del segle xx. Serà a través de Hamada i d'Artigas que el visitant i el lector podran descobrir una història complexa en la qual prenen protagonisme tant la descoberta de l'art popular com l'activitat d'altres noms rellevants del panorama artístic català, com Eudald Serra, Joan Gardy Artigas i Joan Miró.

Així, si bé el nucli central de l'exposició gira entorn de la ceràmica, aquesta no deixa al marge altres formes artístiques; ben al contrari, mira d'integrar-les al voltant de l'expressió artística popular. Josep Llorens Artigas, que tant Picasso com Miró consideraven com un dels principals ceramistes del seu temps, i Hamada Shōji, declarat Tresor Nacional Vivent

Satō Haruji, Kokeshi, c. 1940. Col·lecció família Gomis Müller. Foto: Josep Casanova
Bingata, segle XIX. Museu Etnològic i de Cultures del Món. Foto: Josep Casanova

al Japó l'any 1955, són artistes que van confluïr en un mateix moment i van tenir ocasió de compartir experiències, fins i tot una manera relativament similar d'entendre la creació artística, la bellesa i la ceràmica. D'aquesta manera, així com els ideals del moviment *mingei* es van manifestar d'una manera especialment original i diversa a través de la ceràmica, la recerca que ens ha conduït fins a la celebració de l'exposició i la publicació del catàleg consegüent ha estat un camí de descoberta que posa de manifest fins a quin punt tradicions i pràctiques locals poden esdevenir universals. Artigas i Hamada, nascuts el primer a Barcelona el 1892 i el segon a Tòquio

dos anys més tard, van coincidir en un temps de profundes transformacions i, com a ceramistes, van fer front a una producció ceràmica industrial que amenaçava la qualitat estètica i artística de les pràctiques i les formes artesanals. Tant a Artigas com a Hamada, com també als membres fundadors del moviment *mingei*, els preocupava la progressiva pèrdua d'una pràctica artesanal anònima forjada amb els valors estètics de la tradició. Tots dos van coincidir per primera vegada a Anglaterra l'any 1952 i es van tornar a trobar en múltiples ocasions durant la dècada següent, tant a Gallifa com a Tòquio i a Mashiko en uns encontres en els quals Joan Gardy Artigas, fill de Llorens Artigas, també va tenir un paper central. D'aquesta manera, entre l'any 1950, data de la celebració a Barcelona d'una de les primeres exposicions d'art popular japonès d'Europa, i la dècada de 1970, quan per motius de salut Llorens Artigas va deixar definitivament en mans del seu fill els forns de Gallifa, Catalunya va veure néixer una atracció sincera i fructífera per la ceràmica japonesa i pel moviment de preservació de la tradició artística popular japonesa. Parlem d'una història en què, a més, va destacar una tercera figura que sovint va esdevenir una baula indispensable en les relacions artístiques amb el Japó: l'escultor Eudald Serra, company i amic d'Artigas i de Hamada.

Figures com Serra, així com Cels Gomis o Joan Miró, junt amb iniciatives com les ceràmiques AR-SE, les campanyes del Museu Etnològic de Barcelona o, fins i tot, el colleccionisme d'art popular de la Península per part de Hamada i del seu entorn proper, fan que aproximar-se als vincles de Catalunya amb la ceràmica japonesa, amb Hamada i Artigas es com a epicentres, sigui una tasca que cal tractar des de diversos punts de vista per anar més enllà, sovint, de la pròpia vida i obra dels dos ceramistes.

Hamada Shōji, Bol gran, c. 1968. Successió Serra. Foto: Josep Casanova

Hamada Shōji, Gerro, 1962. Fundació J. Llorens Artigas. Foto: Josep Casanova

Les ceràmiques de Hamada i les d'Artigas són, a primer cop d'ull, molt diferents les unes de les altres. Hamada treballava i modelava les peces utilitzant un torn de mà, sovint repetia formes i motius, especialment el disseny de canyes de sucre d'Okinawa, utilitzava un nombre reduït d'esmalts extrets de l'entorn natural proper, que produïa en grans quantitats, i no signava les obres, atès que no podia haver-hi millor signatura que la pròpia obra, deia ell. En el fons, entenia que les seves ceràmiques eren fruit tant de la seva mà com de la intervenció de la natura, del foc i de la terra, i contenien, també, el pòsit cultural d'una tradició anònima i artesanal compartida i respectada: «es un alfarero que ha heredado la esencia del arte de su país, que necesitó diez años para aprender la técnica y veinte para olvidarla», explicava Llorens Artigas després de visitar-lo al taller de Mashiko el 1962. Artigas, en canvi, signava les ceràmiques, a vegades fins i tot les batejava amb noms poètics i suggeridors, alhora que les formes i els colors sempre eren diferents i originals. Va arribar a produir més de 3.000 fórmules d'esmalts ceràmics per tal de no repetir mai una mateixa peça ni un mateix color amb la voluntat i la consciència d'estar fent obres d'art úniques, irrepetibles: «La forma és el suport de l'esmalt, i és a l'esmalt on xifro tota la meua capacitat creativa». Artigas creava amb la consciència de fer obres d'art, mentre que, en canvi, a Hamada no li agradava que el definissin com a artista sinó que preferia ser considerat un artesà que produïa *shinamono*, productes d'ús quotidià que participaven de la vida. Tanmateix, tots dos eren coincidents a cercar el sentit innat de la bellesa i a atribuir a una tradició ancestral i a les intuïcions l'origen de les seves obres, obres esmaltades i policromades amb els colors del foc, del fum i de la cendra, i d'un equilibri harmònic simple i depurat fruit d'una mentalitat estètica pròpia del segle xx. No en va, Artigas sempre va subratllar el seu màxim respecte pels models orientals, tenint l'obra de Hamada Shōji i de Bernard Leach en particular com a referents indispensables, si bé al mateix temps no va deixar de destacar la necessitat de preservar l'esperit de la tradició pròpia. Per la seva banda, la vida i l'obra de Hamada també van estar profundament marcades pels seus contactes amb Occident. L'exposició, per tant, més que voler justificar influències, parla d'interaccions i de contactes, i pretén posar en comú una història d'afinitats entre artistes d'una honestat radical. Dos creadors que, despullats d'artifici i sofisticacions, van buscar una bellesa pura alhora que popular. El resultat va ser, en ambdós casos, una obra ceràmica d'una vàlua cultural i artística extraordinària que s'inscriu en una història de respecte i d'admiració compartida.

Josep Llorens Artigas, Gerro, 1943. Col·lecció particular. Foto: Josep Casanova

Josep Llorens Artigas, Gerro, 1949-50. Col·lecció particular. Foto: Josep Casanova

Organitzen

Fundació J. Llorens Artigas

Hi col·laboren

FITXA DE L'EXPOSICIÓ

ELS COLORS DEL FOC: HAMADA-ARTIGAS

Organitza i produeix: Museu Nacional d'Art de Catalunya
en col·laboració amb la Fundació J. Llorens Artigas

Comissari: Ricard Bru, doctor en Història de l'Art i professor a la Universitat Autònoma de Barcelona

Dates: del 4 de juny al 3 d'octubre de 2021

Sales de la col·lecció d'Art Modern

Catàleg: edicions en català, castellà i anglès

Preu de l'entrada a l'exposició: 4 €

**MUSEU
NACIONAL
D'ART DE
CATALUNYA**

Oficina de premsa
Tel. 93 622 03 60
premsa@museunacional.cat

Parc de Montjuïc
Barcelona
www.museunacional.cat

#HamadaArtigas

blog.museunacional.cat

Un Museu compromès

BIOSPHERE
committed entity

GA-2011-0295

